

доминира драма човековог оностраног удеса, спасења и избављења, у *Галгалу* се, из укрштене антрополошке и теолошке перспективе, (о)пева божанска искра љубави као витална сила и виша, духовна мера људске егзистенције, при чему се есхатолошки видик претходних спева Злате Коцић једнако драматично подразумева. Отуд се овог пута песникиња више ослања на несумњиве дарове интуиције и стваралачке инвенције но што се одаје заумним имагинативним продорима најбољих претходних тренутака свога поетског стварања. У новом лирско-религиозном спеву Злате Коцић видно претеже, истина, збиља оригинална стваралачка идеја над непредвидљивим маштенским искорацима аутономног песничког говора, уз доследно, упорно онеобичавање референце према откривеном архетипском моделу. Мада, опет, моделу јединственом. Но и та челична дисциплина добија адекватно искупљење у очигледном успеху песникиње да збиља необичну идеју свог новог дела реализује у целини, и безмало у свим безбројним детаљима, анимирајући је, с математичком прецизношћу композиционог склада, у адекватном садржинском и свежем, сублимном, штавише местимично поетичном језичком ткиву. А са *Галгалом* Злате Коцић српско песништво добија савим нов религиозни доживљај љубави, осмишљен двојачко – из јудеохришћанске теолошке и православно-антрополошке перспективе. Или, ипак, помало шагаловски, поетски доживљај човека и света виђен срцем које воли?

Мр Марко К. ПАОВИЦА
Самостални истраживач
Беч – Београд – Цибријан
cyprian@gmx.at

ИЗДАНЦИ МОЧВАРЕ

Шејмус Хини, *Живи ланац знаноџ свейџа. Избране њозне њесме*, избор и превод Стефан Пајовић, поговор Гојко Божовић, Архипелаг, Београд 2019

Један од четворице ирских књижевника који су добили Нобелову награду за књижевност јесте Шејмус Хини (1939–2013), рођен у Северној Ирској, али је живео и преминуо у престоници Ирске. На српски језик превођен је до сада у неколико наврата, било да се ради о заступљености песама у периодици или изборима из поезије, мада је критичка рецепција релативно слабија, како запажа приређивач и преводилац рецентног избора Хинијевих позних песама. Уз интересантна компаратистичка запажања Ане Живковић о Елиотовој *Пустој земљи* и Хинијевој *Мочварној земљи*, те Соње Веселиновић, која исписује чланак „Дневни послови

у поезији Живорада Недељковића и Шејмаса Хинија”, вреди истакнути највећи интерпретативни замах код нас, у виду докторске дисертације „Поетска топонимија у поезији Шејмуса Хинија” (2017), управо Стефана Пајовића.

Он у напомени „Уз овај избор” коментарише превод Србе Митровића који „не мања у поетском аспекту, будући да је преводилац и сам био песник”, и истиче да је његов превод „донекле дословнији”, чиме би требало да буде истакнут „песнички реализам у Хинијевој поезији који је помало неправедно био запостављен од стране критичара; страних, разуме се”. И Пајовић је, наиме, песник, али његовом избору и преводу легитимитет дају како вишегодишња посвећеност докторској дисертацији, тако и стручни одласци у Ирску, тј. интензиван рад на савладавању разноликих финеса ирског језика. За превод песама из последње три песничке књиге Шејмуса Хинија, под насловима *Електирично свећло* (2001), *Окружна и кружна* (2006) и *Живи ланац* (2010), може се рећи да је успео са становишта тога како песме звуче и функционишу на српском језику. Томе, јасно, доприносе и детаљне преводиочеве фусноте, које додатно објашњавају топониме, личности или митска бића, несумњиво мање позната домаћој читалачкој публици.

Може се изразити жалост само за тим што драгоцену књигу, чије је објављивање подржао Ирски фонд за књижевност, не прати у виду предговора или поговора и, чини се, значајна језгровита студија Стефана Пајовића, објављена у крагујевачком научном часопису *Лийар* (58/2015), под насловом „Завичајна топонимија у поезији Шејмуса Хинија”. У њој се, наиме, синтетички најзначајнија начела Хинијеве поетике, али је Пајовић чланак организовао као практичан појмовник топонима који су пресудни за разумевање поезије овог ирског Нобеловца (округ Дери у Северној Ирској, села Мобсон и Анахориш, насеља Гум, Белахи, Каслдосон и Магерафелт, језера Лох Бег и Лох Неј, реке Мојола и Бан). С обзиром на то да се сваки топоним јасно и концизно осветљава са становишта његове језичке етимологије, (породичне) историје и митологије, допринело би се можда и лакшем разумевању и бољој и широкој рецепцији.

Међутим, вреди истакнути да је рецепцији ипак у перспективи допринео ефектан поговор „Свакодневица и култура” Гојка Божовића, осмишљен кроз одговоре на питање: „Шта претходи песми?” Божовић мапира неколико семантичких тачака, које потцртавају значај Хинијевих последњих збирки поезије у светлу његовог целокупног песништва, али и оно што је стожерно за целину његове поезије. Пружајући читаоцу синтетички поглед на класика ирског песништва, аутор поговора истиче у први план „слике рудника, тресетишта, угља, мочварне земље”, то јест како „геолошки слојеви земље постају у Хинијевој поезији саживљени са геолошким слојевима културе и историје. Само у том амалгаму настаје песма као јединство различитих елемената, видљивих и

посредованих, историјских и савремених, доживљених у искуству и проживљених у културном преиспитивању и историјској свести". Такође, проблематизује се природа Хинијеве песме, која постаје „сума свакодневног искуства сачињена од мноштва детаља и увида, импресија и проживљених елемената 'чисте стварности'", „сусрета свакодневице и историје", али и својеврсни „облик путовања" „на изабрана места културе и историјског трајања" (Грчку и Толунд).

Из говора наша читалачка публика може да стекне ваљан увид у Хинијеву поезију, а он се штавише, уједно може посматрати и као увод у читање овог песника. Гојко Божовић је, несумњиво, попут Стефана Пајовића, добар познавалац Хинијевог стваралаштва, што треба имати у виду и када би се потенцијално говорило о једној могућој компарацији између његове и Хинијеве поезије, која се провиди како у разговорном коментару уз песму „Ван кадра", тако и у тихим мотивским сагласјима између, примера ради, Хинијеве песме „Изданци" и Божовићеве „Папрати", сагледаних кроз готово магијску повезаност папрати и поезије. То, поред осталог, отвара и важна питања о књижевно-културним везама Ирске и Србије.

Из напомене „Уз овај избор" Пајовић открива важност песме „Знани свет" за српског читаоца, будући да је у њој песник „описао боравак на Струшким вечерима поезије 1978. године, пружајући својеврсну генезу насиља које ће се одиграти током деведесетих година 20. века, у годинама када је случајно или не, објављен први превод његове поезије на српски" (1993). Овим нам се, дакле, открива и опредељење за сâм наслов овог избора из поезије, будући да је приређивач искомбиновао наслов песме, чија је садржина повезана са нашим поднебљем, са насловом Хинијеве последње збирке песама, која „испитује тренутно стање човекољубља".

„Живи ланац" асоцира једним делом на Лавцојев *Велики ланац бића*, осмишљен „принципом пунине" и успостављања континуитета „од најлишеније врсте бића, готово небића, до најсавршенијег (*ens perfectissimum*)". Када је реч о Хинијевој метафоризацији „ланца", може се рећи да је она знатно шири од Лавцојеве визууре, али да је утемељена управо на хуманистичким постулатима. Укратко, Хини је песник вертикале, који, попут нашег Миодрага Павловића, тежи да поезијом обухвати целину света. У том смислу, земља и копање постају његов поетички кредо, као у песми „Песник ковачу", у којој писаљка постаје оруђе за копање: „Шејмусе, искуј ми алатљику да начнем земљу, / прикладно оруђе за копање и риљање тла". Како наводи Ана Живковић у поменутој студији о Елиоту и Хинију, деда је трагао за тресетом, отац је копао кромпир, а син копа пером по култури превасходно своје земље, али и читаве планете. Песник је копао „живо корење", тј. „људске судбине" својих сународника и предака, које се и симболички и фигуративно стапају са

родном грудом. Дакле, оно што су за њега копање и земља, за Елиота је фигура пророка Тиресије у којој је сажета „колективна људска свест”.

Земља о којој се пева је мочварно тло, које је, културолошки гледано, хтонски простор илити боравиште натприродних бића, што се проблематизује у песмама и поемама као што су „Јегуљарница”, „Змај за Ајвин” и „Утваре”. У старој Грчкој мочвара је имала једнаку улогу као лавиринт, тако да у одређеном аспекту лајтмотиве из грчке митологије можемо сагледати у систему лавиринтских ходника или готово иницијастичких лутања и путовања лирског субјекта. Оно је, дакле, усредсређено на кретање по хоризонтали, док је „силазак” лирског субјекта, уређен кретањем по вертикали, одређен понирањем у биће и митологију сопственог завичаја: „Повела ме је [Шид, биће које живи под земљом] испод земље, у унутрашњост / Ашовом јасно омеђене земунице / Предвиђене за телад” („Утваре”); и: „Мелодије ирске флауте из подземља / Усковитлаше се ходником којим ћу сићи” („Окружна и кружна”).

Тако у једној од најуспелијих песама, „Гленморском косу”, песник успоставља интензиван дијалог са сачуваним фрагментом староирске слоговне песме из 9. века, „Црним косом са језера Белфаст”, који је осмишљен успостављањем симетрије између „куће смрти” у знаку оца и сопствене „куће живота”. У Хинијевом мотиву коса присутни су и значењски оквири које је овој птици смрти наменио Роберт Музил у истоименој причи, али и митски, по којем је кос једна од Аполонових манифестација. Српски читалац ће у овом изразито јаком универзалном симболу осетити и културолошку ауру сопственог тла, Косова и Метохије, посебно када прочита следеће стихове: „И помислим на суседове речи / Дуго након тога: / ’Та птица на крову шупе, / Горе на рубу недељама – / Тада нисам рекао ништа – / Али никада ми се није допадала та птица.’” А у перспективи те, за лирског субјекта вољене птице, био је читав његов живот: „То си ти, косе, што те волим”.

Шејмус Хини се, као и наши песници попут Васка Попе, Миодрага Павловића, Милорада Павића, Ивана В. Лалића и Јована Христића, који су се занимали за „вучју со”, античке и византијске „карике” и почетке српске књижевности (9. век), интересовао за стару ирску књижевност. Штавише, препевао је „староенглески еп ’Беовулф’ и ирску легенду о краљу Свинију”. Трагове тих препева у избору Стефана Пајовића, најексплицитније имамо у песми „Граничне борбе”, у којој се спомињу „крвави пир у Хејроту”, „престоној палати данског краља Хродгара” из *Беовулфа* и курзивом истакнути стихови на концу песме: „Сваки нокат и бодља, свака избочина / И грба и шиљак на руци те безбожне звери / Беше попут челичног шиљка у јутарњој роси”.

Имагинативно упечатљив и садржински експресиван, Шејмус Хини је песник културе, али у служби ирског народа и земље. Његове песме су отуда универзалне вредности, иако обилују топонимијом, која не мора

нужно да буде позната најширој читалачкој публици. Култура и историја су његово перо, којим копа по тресишту земљу која га храни и земљу која је метонимија његовог страдалничког народа.

Избор и превод Стефана Пајовића вишеструко је добродошао. Након три књиге Хинијеве поезије које су до сада објављене код нас (1993, 1995. и 2000. године), овом књигом уобручава се превођење целокупне поезије и Хинијеве последње песничке фазе, оличене збиркама из 2001, 2006. и 2010. Најпосле, књига *Живи ланац знаноџ светиа* намењена је српској публици, па је тако и насловљена, структурисана, разговетно преведена и поентирана поговором.

Др Јелена Ђ. МАРИЋЕВИЋ БАЛАЋ
Универзитет у Новом Саду
Филозофски факултет
Одсек за српску књижевност и језик
jelena.maricevic@ff.uns.ac.rs

ЛИРСКА КОНСТАНТА У МОЗАИЧКОЈ СТРУКТУРИ

Милан Вучићевић, *Одах и шум*, Багдала, Крушевац 2019

Лирска нарација у осмој песничкој збирци *Одах и шум* Милана Вучићевића је обликована у три доминантна, међусобно прожимајућа лирска ткива. У структури књиге се јасно уочавају и оцртавају песниково живљење завичаја, духовна вертикала остварена у песмама и религијско искуство иманентно савременом човеку. Песничка збирка је изграђена на контрапункту различитих и разнородних фрагмената, а тек њиховим обједињавањем у мозаичку структуру задобија се и остварује пуноћа и заокруженост оригиналног и аутентичног лирског наратива.

Духовна вертикала лирског субјекта представља особен осећај трајања кроз успостављање духовне вертикале оца и сина, а главну спону представља песник, који обједињује различите временске перспективе. У песми „Са сином на морској стени” кроз различите перспективе, прошлости и садашњости, остварује се присуство три генерације. Лирско *Ја* је у садашњости присутно са сином, док се у мислима песника остварује метафизичко присуство „одсутног” оца, дозвољено моћима и чарима творачког надахнућа, које своје пуно оваплоћење задобија тек на странацама њихових рукописа, кроз варљиву игру светлости и тмине:

...седим са сином на морској стени и посматрам
„игру таласа” ... присећајући се оца који је тврдио